

Nr 34.

Ankom till riksdagens kansli den 22 april 1920 kl. 4 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i gällande bestämmelser angående val av lekmannaombud vid kyrkomöte.

Närvarande: herrar Larsson i Västerås, Clason, Strömberg*), frih. Adelswärd*), Schlyter*), Hellberg, K. J. Ekman, Thulin, Ljunggren, von Geijer, H. G. Andersson*), Magnusson i Tumhult*), Hallén, Jansson i Edsbäcken, Henrikson, Hansson i Gårda, Persson i Tofta, Runefors*), Karlsson i Vadstena och Persson i Fritorp.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en motion i andra kammaren, nr 128, hemställer herr *Hallén*, »att riksdagen ville besluta sådan ändring i lagen om kyrkomöte, att omedelbara val av lekmannaombud vid kyrkomötet införes, att kvinnor medgivas valbarhet samt att val till lekmannaombud förrättas inom varje församling».

Till stöd för sin hemställan anför motionären följande:

»Den demokratiska principen om direkta val med allmän och lika rösträtt för män och kvinnor har nu trängt igenom vid sammansättningar av alla viktigare representationer i samhället. Det är då av betydelse, att intet område undandrages denna utveckling. En naturlig konsekvens av detta principiella demokratiska krav är en reformering av gällande bestämmelser angående sättet för val av lekmannaombud till allmänt kyrkomöte.

Valen till kyrkomöte förrättas som bekant så, att de prästerliga ledamöterna utses genom direkta val, medan däremot lekmannaombuden alltjämt utses genom indirekta val. Detta valsätt, som förut tillämpades även vid val till riksdagens andra kammare, kunde under då rådande förhållanden väl motiveras, men har ju numera övergivits. Visserligen utses riksdagens första kammare genom indirekta val, men då ju landstingsmännens huvudsakliga uppdrag är ett helt annat än att vara elektor vid nämnda val, komma de att av valmännen uppfattas på ett helt annat sätt än de elektor, som utses i och för val av kyrkomötes-

ombud. Den relativt osjälvständiga roll, som därför tillkommit urväljarna till kyrkomöte, har självfallet gjort, att deras intresse för valet har varit ganska ringa. Man kan utan överdrift säga, att ingen representation i vårt land ägt en så ringa valmanskår bakom sig som kyrkomötet. Det har ej heller kunnat undvikas, att det varit högst ovisst, om de ombud, som ur detta medelbara valsätt utgått, verkligt representerat den rådande uppfattningen i de frågor, kyrkomötet haft att handlägga. Åtminstone delvis torde man i detta olämpliga valsätt hava att söka förklaringen till det drag av efterblivenhet och bristande kontakt med tiden, som allmänt erkännes hava präglat så många av de gångna årens kyrkomöten.

Ett annat förhållande, som står i strid med en nutida uppfattning och för vars bibehållande allraminst kyrkan har någon anledning att ivra, är, att kvinnorna varit utestängda från möjligheten att väljas till kyrkomötesombud. I den mån de före 1918 års ändring i kommunallagarna voro röstberättigade å kyrkostämman, fingo de även deltaga i elektorsvalen, således en begränsad form av kvinnlig rösträtt, långt innan den politiska rösträtten tilldelades kvinnorna. I konsekvens med de fattade besluten om fullständig kommunal och politisk rösträtt och valbarhet för kvinnor bör därför kvinnas valbarhet till lekmannaombud till kyrkomöte genomföras.

En annan praktisk reform, som skulle betydligt underlätta deltagandet i dessa val, är, att valen må få förrättas inom varje församling i stället för pastoratsvis. I stora delar av vårt land är det milslånga avstånd från annexförsamlingarna till den plats inom moderförsamlingen, där valet skall förrättas. Orimligheten i en dylik anordning framgår ju än mer, när man erinrar sig den omsorg, varmed man genom distriktsindelning o. dyl. sørjt för de politiska och kommunala valen till och med inom enskilda kommuner.

Skulle det tekniska förfarandet vid kyrkomötesval göras fullt tidsenligt, skulle även proportionellt valsätt tillämpas, men då med undantag för Stockholms stad och Visby stift, som vardera utgöra ett valdistrikt, samtliga stift äro delade i två valdistrikt, som vart för sig utse ett eller högst två lekmannaombud, kan ej proportionellt valsätt komma till användning med mindre distriktsindelningen upphävdes. Så länge som emellertid deltagandet i dessa val ännu ej hunnit förete den ökning, som numera borde kunna förväntas, torde med denna reform kunna anstå.

I överensstämmelse med här ovan föreslagna ändringar, skulle således valen av lekmannaombud till kyrkomöte förrättas på ungefär följande sätt:

Sedan Kungl. Maj:t med stöd av § 2 i lagen om allmänt kyrkomöte bestämt antalet lekmannaombud, som inom varje valdistrikt skall väljas, meddelar varje domkapitel i det ämbetsmemorial, som alltid tillställas varje församling samt dess präst, antalet ombud, som skall väljas, samt den tid, då valet skall förrättas. Kyrkostämman hålles då på vanligt sätt. Valet sker (liksom nu elektorernas val av ombud) med slutna sedlar och i övrigt på samma sätt som övriga å kyrkostämman övliga val. Skulle det anses nödigt, att i likhet med riksdagsmannaval valsedlarna förseglas och insändas till domkapitlet, kan ju dylikt stadgande intagas i § 5 i nämnda lag. Emellertid torde det nog vara tillfyllest, att sammanräkningen företages redan å kyrkostämman, vars ordförande har att till domkapitlet insända vederbörligt protokollsutdrag. Med stöd av dessa verkställer sedan domkapitlet sammanräkning för varje valdistrikt.»

*Utskottets
yttrande.*

De i förevarande motion framlagda förslagen till ändrade bestämmelser rörande valen av lekmannaombud vid kyrkomötet äro enligt utskottets mening värda beaktande. Vad först förslaget om borttagandet av det indirekta valsättet beträffar, är att märka, att detsamma vid tiden för kyrkomötets tillkomst var synnerligen allmänt förekommande, men numera blott i undantagsfall kommer till användning; de skäl, som förr motiverade detsamma, synas också, med samfärdselns utveckling och folkbildningens stigande, hava förlorat åtskilligt av sin betydelse. Det av motionären föreslagna införandet av omedelbara val vid val av lekmannaombud till kyrkomötet synes också väl ägnat att giva väljarna ett starkare intresse för dessa val och därmed att skapa ett allännare deltagande i desamma. Å andra sidan kan icke förnekas, att på grund av det ringa antalet ombud de omedelbara valen kunna medföra vissa olägenheter. Då utskottet vill ansluta sig till nu ifrågavarande del av motionärens förslag, anser utskottet en närmare prövning vara av nöden, och hemställer därför om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av frågan. I samband med en sådan utredning bör, enligt utskottets mening, frågan om ett utvidgande av lekmannarepresentationen såväl inom kyrkomötet som i övrigt inom kyrkan upptagas, då ett sådant utvidgande synes stå i nära sammanhang med införande av omedelbara val av lekmannaombud.

Motionärens förslag, att även kvinnor skall medgivas valbarhet vid här berörda val, anser sig utskottet likaledes böra biträda. Denna reform synes nämligen utgöra en följdriktig utsträckning även till detta område av de beslut rörande kvinnors valbarhet vid politiska och kommunala val, vilka redan av riksdagen fattats.

Vad slutligen beträffar motionärens förslag, att val av lekman-ombud skulle förrättas inom varje kyrkoförsamling, bygger detta givetvis på förutsättningen, att motionärens hemställan om införande av omedelbart valsätt skulle bifallas och kan därför ej i sin ursprungliga form av utskottet tillstyrkas. Grundtanken i detta förslag anser sig emellertid utskottet, på de av motionären anförda skälen, böra biträda och föreslår därför, att valkrets vid val av elektor för val av lekman-ombud vid kyrkomötet skall utgöras av kyrkoförsamling.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion

1) dels ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, under vilka förutsättningar ett införande av direkta val av lekman-ombud till kyrkomötet må kunna, i samband med en utvidgad lekmanrepresentation i övrigt inom kyrkan, genomföras, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill en dylik utredning kan föranleda;

2) dels ville för sin del antaga följande

Förslag

till förordning angående ändrad lydelse av § 5 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863.

Härigenom förordnas, att § 5 av förordningen angående allmänt kyrkomöte skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 5.

Inom varje kyrkoförsamling äga samtliga å kyrkostämman röstberättigade lekmän inom sig, vid sammanträde inför kyrkostämmans ordförande, utse en elektor och en suppleant. Om kallelse till det sammanträde, ävensom ställe därför, gälle vad i avseende å kyrkostämman särskilt är stadgat.

Två eller flera kyrkoförsamlingar inom samma stift och valdistrikt må om gemensam elektor sig förena.

Vid val av lekmännens ombud utgöra Stockholms stad och Visby stift vardera ett och de övriga stiftet vardera två valdistrikt. De särskilda valdistrikten inom stiftet bestämmas till sitt omfång av Konungen.

Samtliga de inom ett valdistrikt utsedda elektorerna skola på kallelse sammankomma inför en inom distriktet boende, av domkapitlet förordnad valförrättare. Därvid skola elektorerna, med slutna sedlar, var för sig till ombud föreslå så många å kyrkostämman röstberättigade *personer*, som väljas skola. Vid första omröstningen är den vald, som erhållit mer än hälften av de avgivna rösterna. Har ej det antal ombud, som väljas skall, därvid blivit utsett, upprättar valförrättaren en förteckning, varå upptagas, därest ingen blivit vid första omröstningen utsedd, de, som erhållit de flesta rösterna, men eljest de, som näst den vid berörda omröstning utsedde erhållit högsta röstetalet. Förteckningen skall upptaga två gånger så många namn, som ombud då äro att välja. Den omröstning, som därpå företages, må icke avse andra än de i förteckningen uppförda personer; och äro de valda, som då de flesta rösterna erhållit. Mellan lika röstetal avgör lotten.

För varje ombud utses ock på lika sätt en suppleant att, i händelse av ombudets förfall, i dess ställe i mötet deltaga.

Val för Stockholms stad verkställas på ovan föreskrivna sätt inför Stockholms stads konsistorium.

Stockholm den 22 april 1920.

På konstitutionsutskottets vägnar:

VIKTOR LARSSON.

Reservation:

av herrar *Larsson* i Västerås, *Hellberg*, *Thulin*, *Ljunggren* och *Jansson* i Edsbäcken.